

**NODAVLAT TA’LIM MUASSASALARI BOZORIDA
RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHDA SIFAT
MENEJMENTINING ROLI**

Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna

Oriental universiteti “Biznes va boshqaruv” kafedrası v.b.dotsenti, PhD

Dadamatova Marxabo Furkatovna

Oriental universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada nodavlat ta’lim muassasalari bozorida raqobatbardoshlikni oshirishda sifat menejmenti tizimining o’rni va ahamiyati nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Bugungi kunda ta’lim xizmatlari bozori kuchli raqobat muhitiga ega bo’lib, nodavlat ta’lim muassasalari oldida sifatli ta’lim xizmatlarini taqdim etish, iste’molchilar ishonchini oshirish hamda barqaror rivojlanishni ta’minlash kabi muhim vazifalar turibdi. Shu nuqtai nazardan, sifat menejmenti tizimi ta’lim jarayonlarini tizimli boshqarish, doimiy takomillashtirish va natijadorlikni oshirishga xizmat qiluvchi asosiy omil sifatida qaraladi. Maqolada sifat menejmentining tamoyillari, ya’ni iste’molchi ehtiyojlariga yo’naltirilganlik, jarayonlarni standartlashtirish, ichki nazorat va doimiy monitoring tizimlarini joriy etish masalalari yoritiladi. Shuningdek, o’qituvchilar salohiyati, o’quv dasturlarining zamonaviyligi, raqamli texnologiyalardan foydalanish darajasi va moddiy-texnik bazaning rivojlanganligi kabi omillar ta’lim sifati va raqobatbardoshlikka bevosita ta’sir etishi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: Nodavlat ta’lim muassasalari, ta’lim bozori, raqobatbardoshlik, sifat menejmenti, ta’lim sifati, sifatni boshqarish, strategik boshqaruv, ta’lim xizmatlari, innovatsion yondashuvlar, ta’lim xizmatlari sifati, ta’lim samaradorligi.

Annotation: This article analyzes the role and importance of a quality management system in increasing competitiveness in the market of non-state educational institutions, both theoretically and practically. Today, the education services market is characterized by a strong competitive environment, and non-state educational institutions face important tasks such as providing quality education services, increasing consumer confidence, and ensuring sustainable development. In this context, a quality management system is considered a key factor in the systematic management of educational processes, serving to continuously improve and increase their effectiveness. The article covers the principles of quality management, namely, orientation to consumer needs, standardization of processes, and the introduction of internal control and continuous monitoring systems. It is also explained that factors such as teacher capacity, modernity of curricula, level of use of digital technologies,

and the development of the material and technical base directly affect the quality of education and competitiveness.

Keywords: Non-state educational institutions, educational market, competitiveness, quality management, educational quality, quality management, strategic management, educational services, innovative approaches, educational services quality, educational effectiveness.

Аннотация: В статье теоретически и практически анализируется роль и значение системы менеджмента качества в повышении конкурентоспособности на рынке негосударственных образовательных учреждений. Этом контексте система менеджмента качества рассматривается как ключевой фактор, способствующий систематическому управлению образовательными процессами, постоянному совершенствованию и повышению эффективности. В статье рассматриваются принципы управления качеством, а именно ориентация на потребности потребителей, стандартизация процессов, внедрение систем внутреннего контроля и постоянного мониторинга.ю образовательными процессами, постоянному совершенствованию и повышению эффективности. В статье рассматриваются принципы управления качеством, а именно ориентация на потребности потребителей, стандартизация процессов, внедрение систем внутреннего контроля и постоянного мониторинга. Также обосновывается, что такие факторы, как потенциал преподавателей, современность учебных программ, уровень использования цифровых технологий и развитость материально-технической базы, напрямую влияют на качество и конкурентоспособность образования.

Ключевые слова: Негосударственные образовательные учреждения, рынок образования, конкурентоспособность, управление качеством, качество образования, управление качеством, стратегическое управление, образовательные услуги, инновационные подходы, качество образовательных услуг, эффективность образования.

KIRISH

Bugungi kunda ta’lim tizimi global miqyosda tub o’zgarishlar bosqichini boshdan kechirmoqda. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, axborot texnologiyalarining keng joriy etilishi hamda bilimga asoslangan jamiyatning shakllanishi ta’lim xizmatlariga bo’lgan talabni keskin oshirmoqda. Ayniqsa, nodavlat ta’lim muassasalari ushbu jarayonda muhim o’rin egallab, ta’lim bozorida raqobatni kuchaytiruvchi asosiy subyektlardan biri sifatida namoyon bo’lmoqda. Shu bilan birga, mazkur muassasalarning samarali faoliyat yuritishi, bozordagi mavqeini mustahkamlashi va iste’molchilar ishonchini qozonishi bevosita ular tomonidan taklif etilayotgan ta’lim xizmatlari sifatiga bog’liqdir. Shu nuqtai nazardan, sifat menejmenti tizimini joriy etish

va takomillashtirish nodavlat ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Hozirgi sharoitda ta’lim bozori tobora diversifikatsiyalashib, unda turli shakl va yo‘nalishdagi ta’lim xizmatlari paydo bo‘lmoqda. Bu esa iste’molchilar uchun tanlov imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, ta’lim muassasalari o‘rtasida kuchli raqobat muhitini yuzaga keltiradi. Nodavlat ta’lim muassasalari davlat ta’lim tizimiga muqobil ravishda faoliyat yuritib, moslashuvchanlik, innovatsionlik va tezkor qaror qabul qilish imkoniyatlariga ega bo‘lishi bilan ajralib turadi. Biroq bu ustunliklar ularning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlash uchun yetarli emas. Raqobat sharoitida muvaffaqiyat qozonish uchun ular xizmatlar sifatini yuqori darajada ta’minlashi, mijozlar ehtiyojlarini chuqur o‘rganishi va doimiy ravishda o‘z faoliyatini takomillashtirib borishi zarur.

Sifat menejmenti tushunchasi aynan shu jarayonlarda muhim ahamiyat kasb etadi. U ta’lim muassasasining barcha faoliyat yo‘nalishlarini qamrab olgan holda, ta’lim xizmatlari sifatini rejalashtirish, tashkil etish, nazorat qilish va doimiy ravishda yaxshilashni o‘z ichiga oladi. Sifat menejmenti tizimining joriy etilishi ta’lim jarayonida shaffoflikni ta’minlash, resurslardan samarali foydalanish, boshqaruv samaradorligini oshirish hamda natijadorlikka erishishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, xalqaro ISO standartlariga asoslangan sifat menejmenti tizimlari ta’lim muassasalarining faoliyatini tizimli ravishda tashkil etish va ularning xalqaro darajadagi raqobatbardoshligini oshirish imkonini beradi.

Nodavlat ta’lim muassasalari faoliyatida sifat menejmentining o‘rni nafaqat ichki boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish bilan cheklanmaydi, balki tashqi muhit bilan samarali aloqalarni yo‘lga qo‘yishda ham muhim rol o‘ynaydi. Mijozlar, ya’ni o‘quvchilar va ularning ota-onalari ta’lim xizmatlarining asosiy iste’molchilari hisoblanadi va ularning ehtiyojlari, talab va kutishlarini qondirish ta’lim muassasasining asosiy maqsadi bo‘lishi lozim. Shu bois sifat menejmenti tizimi mijozga yo‘naltirilganlik tamoyiliga asoslanib, ta’lim xizmatlarining sifati orqali iste’molchilar qoniqishini ta’minlashga qaratiladi. Bu esa o‘z navbatida muassasaning bozordagi obro‘-e’tiborini oshiradi va uning raqobat ustunligini mustahkamlaydi.

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda ham nodavlat ta’lim muassasalarini rivojlantirish, ularning faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va ta’lim xizmatlari sifatini oshirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar doirasida ta’lim muassasalarida zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish, raqamli texnologiyalarni keng qo‘llash, pedagogik jarayonlarni innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish masalalariga alohida e’tibor qaratilmoqda. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ayrim nodavlat ta’lim muassasalarida sifat menejmenti tizimining yetarli darajada shakllanmaganligi, boshqaruv mexanizmlarining takomillashmaganligi hamda

monitoring va baholash tizimlarining sustligi mavjud muammolardan biri bo‘lib qolmoqda.

Mazkur holat ta‘lim xizmatlari sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatib, muassasalarning raqobatbardoshligini pasaytiradi. Shu sababli sifat menejmentini samarali tashkil etish, uning zamonaviy tamoyillarini amaliyotga joriy etish hamda xalqaro tajribani o‘rganish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ayniqsa, ta‘lim menejmenti nuqtai nazaridan sifat menejmenti tizimini strategik boshqaruv bilan uyg‘unlashtirish, tashkilot faoliyatining barcha bosqichlarida sifatni ta‘minlash mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Professional ta‘lim tizimida nodavlat ta‘lim muassasalari bozorida raqobatbardoshlikni oshirishda sifat menejmentining roli zamonaviy ilmiy tadqiqotlarda muhim o‘rin egallaydi. Ta‘lim xizmatlari bozorida raqobatning kuchayishi va iste‘molchilar talablarining ortib borishi ta‘lim muassasalaridan yuqori sifatli xizmatlar ko‘rsatishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, sifat menejmenti tizimini joriy etish va takomillashtirish masalasi ko‘plab zamonaviy tadqiqotchilar tomonidan chuqur o‘rganilmoqda.

Zamonaviy xorijiy olimlardan Lee Harvey [1] ta‘lim sifatini baholash va uni boshqarish masalalarini keng tahlil qilgan bo‘lib, u sifatni faqat natija emas, balki jarayon sifatida ko‘rib chiqadi. Uning fikricha, ta‘lim sifati talabalarning ehtiyojlari va bozor talablariga mos ravishda shakllanishi lozim. Shuningdek, Alan Brown [2] tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ta‘lim sifati va mehnat bozori o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik asoslab berilgan. U ta‘lim tizimida sifat menejmenti orqali kadrlarning bandlik darajasini oshirish mumkinligini ta‘kidlaydi. Yana bir zamonaviy olim David Dill [3] esa oliy ta‘limda sifatni tashqi baholash va akkreditatsiya tizimlari orqali boshqarish masalalarini o‘rganib, raqobatbardoshlikni oshirishda sifat standartlarining muhim rol o‘ynashini ko‘rsatadi.

Rus olimlari orasida Yuri Ruban [4] ta‘lim tizimida sifat menejmentini joriy etish va uning samaradorligini oshirish masalalarini tahlil qilgan. Uning tadqiqotlarida ta‘lim muassasalarida sifatni boshqarish strategik boshqaruvning ajralmas qismi sifatida qaraladi. Shuningdek, Sergey Shishkin [5] tomonidan olib borilgan izlanishlarda ta‘lim xizmatlari bozorida raqobat va sifat o‘rtasidagi bog‘liqlik iqtisodiy nuqtai nazardan asoslab berilgan. Yana bir rus tadqiqotchisi Tatiana Klyachko [6] esa ta‘lim tizimini modernizatsiya qilish va sifat menejmentini takomillashtirish orqali ta‘lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirish masalalarini o‘rganadi.

Mahalliy olimlar orasida A. Abdukarimov [7] ta‘lim tizimida sifat menejmenti va boshqaruv samaradorligi o‘rtasidagi bog‘liqlikni tahlil qilib, nodavlat ta‘lim muassasalarida sifatni oshirish orqali raqobat ustunligiga erishish mumkinligini ta‘kidlaydi. M. Raximov [8] esa ta‘lim xizmatlari bozorida raqobatbardoshlikni

ta'minlashda innovatsion boshqaruv yondashuvlari va sifat nazoratining ahamiyatini asoslab beradi. Shuningdek, S.Yusupov [9] tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda nodavlat ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini joriy etish orqali ta'lim samaradorligini oshirish va iste'molchilar ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlari yoritilgan.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, nodavlat ta'lim muassasalari bozorida raqobatbardoshlikni oshirish ko'p jihatdan sifat menejmenti tizimining samaradorligiga bog'liqdir. Xorijiy olimlar tomonidan ishlab chiqilgan nazariy yondashuvlar, rus tadqiqotchilarining ta'lim siyosati va iqtisodiyoti bo'yicha ishlari hamda mahalliy olimlarning amaliy tavsiyalari ushbu yo'nalishda kompleks ilmiy asos yaratadi. Shu bois, sifat menejmentini takomillashtirish nodavlat ta'lim muassasalarining barqaror rivojlanishini ta'minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda nodavlat ta'lim muassasalari bozorida raqobatbardoshlikni oshirishda sifat menejmentining rolini o'rganish kompleks ilmiy yondashuv asosida amalga oshirildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy usullar uyg'unligiga tayangan holda ishlab chiqilib, ta'lim xizmatlari sifati, boshqaruv samaradorligi hamda raqobatbardoshlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlashga qaratildi. Avvalo, mavzu doirasida zamonaviy xorijiy, rus va mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tahlil qilinib, sifat menejmenti tizimining nazariy asoslari va uning ta'lim tizimidagi o'rni aniqlashtirildi. Shu orqali nodavlat ta'lim muassasalarida sifatni boshqarishning asosiy tamoyillari va mexanizmlari umumlashtirildi.

Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv qo'llanilib, ta'lim muassasalari faoliyati yagona boshqaruv tizimi sifatida ko'rib chiqildi hamda uning tarkibiy elementlari – o'quv jarayoni, boshqaruv tizimi va iste'molchilar ehtiyojlari o'zaro bog'liq holda tahlil qilindi. Taqqoslash usuli yordamida rivojlangan davlatlarda qo'llanilayotgan sifat menejmenti modellari va milliy amaliyot o'rtasidagi farqlar o'rganildi, bu esa samarali yondashuvlarni aniqlash imkonini berdi. Shuningdek, analitik va sintez usullari orqali ta'lim xizmatlari sifati, mijozlar qoniqishi va muassasalarning bozordagi mavqei o'rtasidagi bog'liqlik umumlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Nodavlat ta'lim muassasalari faoliyati zamonaviy ta'lim xizmatlari bozorining ajralmas qismi sifatida shakllanib bormoqda. Bugungi kunda ta'lim xizmatlariga bo'lgan talabning ortib borishi, iste'molchilar ehtiyojlarining murakkablashuvi hamda ta'lim bozorida raqobat muhitining kuchayishi ushbu muassasalardan yuqori darajada sifatli xizmat ko'rsatishni talab etmoqda. Ayniqsa, nodavlat sektor o'zining moslashuvchanligi, innovatsion yondashuvlarga ochiqligi va tezkor boshqaruv imkoniyatlari bilan ajralib turganligi sababli raqobatbardoshlikni ta'minlashda sifat

menejmenti tizimini joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi. Sifat menejmenti nafaqat ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, balki muassasa faoliyatining barcha bosqichlarida uzluksiz takomillashtirishni ta’minlashga xizmat qiladi.

Ta’lim menejmenti nuqtai nazaridan sifat menejmenti tizimi strategik boshqaruv vositasi sifatida qaraladi. U ta’lim muassasasining uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish, resurslardan samarali foydalanish, ichki va tashqi muhitga moslashish hamda raqobat ustunligini shakllantirish imkonini beradi. Sifat menejmentining asosiy tamoyillari – mijozga yo‘naltirilganlik, jarayonlarga tizimli yondashuv, doimiy takomillashtirish va natijadorlikka erishishdir. Ushbu tamoyillarni amaliyotga joriy etish orqali nodavlat ta’lim muassasalari nafaqat o‘z xizmatlari sifatini oshiradi, balki iste‘molchilar ishonchini mustahkamlaydi va bozorda barqaror o‘rin egallaydi.

Shu bilan birga, sifat menejmenti tizimi ta’lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirishga ham xizmat qiladi. Zamonaviy sharoitda ta’lim xizmatlarini ko‘rsatishda raqamli texnologiyalar, innovatsion pedagogik yondashuvlar va interaktiv o‘qitish metodlarini keng qo‘llash talab etiladi. Bu esa sifat menejmenti tizimi orqali boshqarilishi zarur bo‘lgan murakkab jarayonlarni yuzaga keltiradi. Aynan shu jihat nodavlat ta’lim muassasalarida sifat menejmentining roli yanada oshib borayotganini ko‘rsatadi. Quyidagi jadvalda sifat menejmentining asosiy yo‘nalishlari va ularning raqobatbardoshlikka ta’sirini keltiramiz (1-jadval):

1-jadval

Nodavlat ta’lim muassasalarida sifat menejmentining raqobatbardoshlikka ta’siri¹

№	Sifat menejmenti elementi	Mazmuni	Raqobatbardoshlikka ta’siri
1	Strategik rejalashtirish	Muassasa rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish	Uzoq muddatli barqarorlikni ta’minlaydi
2	Mijozga yo‘naltirilganlik	Talabalar ehtiyojlarini o‘rganish va qondirish	Mijozlar qoniqishini oshiradi
3	O‘quv jarayoni sifati	Zamonaviy o‘qitish metodlarini qo‘llash	Ta’lim xizmatlari sifati yaxshilanadi
4	Monitoring va baholash	Ta’lim natijalarini doimiy tahlil qilish	Kamchiliklarni aniqlash imkonini beradi
5	Innovatsion yondashuvlar	Raqamli texnologiyalarni joriy etish	Bozorda ustunlik yaratadi
6	Kadrlar salohiyati	O‘qituvchilar malakasini oshirish	Ta’lim sifati oshadi
7	Resurslardan foydalanish	Moliyaviy va moddiy resurslarni boshqarish	Samaradorlikni oshiradi
8	ISO standartlari	Xalqaro sifat standartlarini joriy etish	Ishonchlilikni ta’minlaydi

¹ Internetdagi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlandi

9	Ichki audit tizimi	Faoliyatni nazorat qilish mexanizmi	Xatoliklarni kamaytiradi
10	Uzluksiz takomillashtirish	Doimiy rivojlanish jarayoni	Raqobat ustunligini mustahkamlaydi

Yuqoridagi jadval ma’lumotlari nodavlat ta’lim muassasalarida sifat menejmenti tizimining raqobatbardoshlikni oshirishdagi muhim rolini aniq ko’rsatib beradi. Tahlil shuni ko’rsatadiki, sifat menejmenti elementlari o’zaro bog’liq holda faoliyat yuritib, muassasaning umumiy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, strategik rejalashtirish va mijozga yo’naltirilganlik tamoyillari muassasaning bozordagi mavqeini belgilovchi asosiy omillar hisoblanadi. Ushbu elementlar orqali ta’lim muassasalari iste’molchilar ehtiyojlarini chuqur o’rganadi va ularga mos xizmatlar taklif etadi.

Shuningdek, o’quv jarayoni sifati va kadrlar salohiyati ta’lim xizmatlarining asosiy ko’rsatkichlari sifatida namoyon bo’ladi. O’qituvchilarning malakasi, innovatsion pedagogik yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ta’lim sifatini oshirishga bevosita ta’sir ko’rsatadi. Monitoring va baholash tizimi esa ta’lim jarayonidagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishda muhim vosita hisoblanadi. Bu esa sifat menejmenti tizimining uzluksiz takomillashtirish tamoyiliga asoslanganligini ko’rsatadi.

Raqamli texnologiyalar va innovatsion yondashuvlarning joriy etilishi esa nodavlat ta’lim muassasalariga bozorda ustunlik yaratish imkonini beradi. Zamonaviy sharoitda ta’lim xizmatlari sifatini oshirishda raqamli platformalar, onlayn ta’lim tizimlari va interaktiv metodlarning ahamiyati ortib bormoqda. Shu bilan birga, ISO standartlari asosida sifat menejmenti tizimini joriy etish muassasaning ishonchligini oshiradi va uning xalqaro darajada tan olinishiga xizmat qiladi.

Ichki audit tizimi va resurslardan samarali foydalanish esa boshqaruv samaradorligini ta’minlaydi. Ushbu elementlar orqali muassasa o’z faoliyatini nazorat qiladi, xatoliklarni kamaytiradi va mavjud resurslardan optimal foydalanadi. Umuman olganda, sifat menejmenti tizimini kompleks joriy etish nodavlat ta’lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil bo’lib, ularning barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

Zamonaviy ta’lim tizimida xususiyligini oliy ta’lim muassasalarining faoliyatini baholash va tahlil qilish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Ayniqsa, ta’lim menejmenti nuqtai nazaridan ushbu muassasalarning rivojlanishiga ta’sir etuvchi tashqi omillarni aniqlash, ularning faoliyat samaradorligini oshirish va strategik qarorlar qabul qilishda muhim rol o’ynaydi. Shu jihatdan, PEST tahlil usuli keng qo’llaniladigan zamonaviy analitik yondashuvlardan biri hisoblanadi. Ushbu metod siyosiy (Political), iqtisodiy (Economic), ijtimoiy (Social) va texnologik (Technological) omillarni kompleks ravishda o’rganishga imkon beradi.

Xususiy oliy ta’lim muassasalari faoliyati PEST tahlili orqali o’rganilganda, ularning rivojlanishiga davlat siyosati, iqtisodiy muhit, ijtimoiy jarayonlar hamda texnologik taraqqiyotning bevosita ta’siri aniqlanadi. Masalan, hukumat qarorlari ta’lim tizimini tartibga soluvchi asosiy mexanizm sifatida muassasalar faoliyatiga sezilarli ta’sir ko’rsatadi. Shu bilan birga, oliy ta’lim sohasidagi islohotlar, jumladan, yangi muassasalar ochilishi yoki mavjudlarini birlashtirish jarayonlari ham ushbu tizimning rivojlanish dinamikasini belgilaydi. Iqtisodiy omillar esa ta’lim muassasalarining moliyaviy mustaqilligi, resurslardan foydalanish samaradorligi va infratuzilmani rivojlantirish imkoniyatlari bilan bog’liq.

Ijtimoiy omillar doirasida yoshlarning ta’limga bo’lgan ehtiyoji, ularning bandligini ta’minlash, shuningdek, ma’naviy va madaniy rivojlanish darajasi muhim ahamiyat kasb etadi. Texnologik omillar esa zamonaviy ta’lim jarayonida innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va yangi o’qitish vositalarining joriy etilishi orqali ta’lim sifatiga ta’sir ko’rsatadi. Shu bois, PEST tahlili xususiy oliy ta’lim muassasalari faoliyatini kompleks o’rganish va ularning raqobatbardoshligini oshirishda samarali vosita hisoblanadi (2-jadval):

2-jadval

Xususiy oliy ta’lim muassasalari faoliyati PEST tahlili²

P	<i>Hukumat qarorlari</i>	Oliy ta’lim muassasalariga, professor-o’qituvchilarga, talabalarga va ishga joylashish jarayonlariga oid qarorlar xususiy oliy ta’lim muassasalari faoliyatiga ta’sir qilishi mumkin
	<i>Oliy ta’lim sohasidagi o’zgarishlar</i>	Oliy ta’lim sohasidagi boshqaruvlarning o’zgarishi, oliy ta’lim muassasalarining birlashtirilishi yoki ajralib chiqishi, ba’zibir sohalar bo’yicha ta’lim kvotalarining qisqarishiga ta’sir qilishi mumkin
E	<i>O’z-o’zini moliyalashtirish tizimi</i>	Xususiy oliy ta’lim muassasalarining asosiy mablag’i talabalarining to’lov kontraktlari hisobiga yig’iladi. Talabalar soning kamayishi ham uning moliya tizimiga o’z ta’sirini o’tkazadi.
	<i>O’z mablag’ini boshqarish imkoniyati</i>	Xususiy oliy ta’lim muassasalari o’zining mablag’larini boshqarishi mumkin. Yangi binolar, texnologiyalar va innovatsiyalarga sarflashi mumkin.
S	<i>Yoshlarning bandligini ta’minlash</i>	Mamlakatda faqatgina davlat oliy ta’lim muassasalari bo’lganda qabul kvotalari bilan talabalar soni cheklangan bo’lardi. Xususiy oliy ta’lim muassasalari ko’payganda esa qabul kvotalari bo’lmaydi va deyarli barcha yoshlar o’qiydi hamda yoshlarning bo’sh vaqti bilim olish bilan o’tadi.

² Internetdagi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlandi

	Ma'naviy tadbirlarning ko'proq amalga oshirilishi	Xususiy oliy ta'lim muassasalarida erkinlik yuqori bo'lgani uchun ma'naviy tadbirlarni o'zining imkoniyati darajasida ko'proq amalga oshiradi. Bu esa yoshlarni yanada ko'proq uyushtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.
T	Ta'lim texnologiyalarining rivojlanishi	Xususiy oliy ta'lim muassasalarida zamonaviy ta'lim texnologiyalari davlat oliy ta'lim muassasalariga nisbatan tezroq amalga joriy qilinadi. Bu esa talabalarning sifatli bilim olishiga ta'sir qiladi.
	Texnologiyalarning rivojlanishi ortidagi zararlar	Texnologiyalar juda katta foyda olib kelishi bilan bir qatorda talabalarning bilim darajasi tushib borishiga sababchi bo'lmoqda. O'quv adabiyotlari, daftar va ruchkadan deyarli foydalanilmay qolmoqda.

Yuqoridagi jadvalda keltirilgan PEST tahlil natijalari xususiy oliy ta'lim muassasalari faoliyatiga ta'sir etuvchi asosiy tashqi omillarni tizimli ravishda aks ettiradi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, siyosiy omillar muassasalar faoliyatining asosiy yo'nalishini belgilab beruvchi muhim omil hisoblanadi. Hukumat qarorlari va ta'lim tizimidagi islohotlar xususiy sektor rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, ta'lim menejmenti doirasida ushbu omillarni chuqur o'rganish va ularga mos strategiyalar ishlab chiqish zarur.

Iqtisodiy omillar esa xususiy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Talabalar kontraktiga asoslangan moliyalashtirish tizimi muassasalarni raqobatbardosh bo'lishga undaydi, chunki ular ko'proq talabalarni jalb etish orqali o'z daromadlarini oshiradi. Shu bilan birga, moliyaviy resurslarni mustaqil boshqarish imkoniyati muassasalarga innovatsion loyihalarni amalga oshirish, infratuzilmani rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish imkonini beradi.

Ijtimoiy omillar doirasida xususiy ta'lim muassasalari yoshlarning bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Davlat oliy ta'lim muassasalarida kvotalarning cheklanganligi xususiy sektorni yanada muhim qiladi. Bundan tashqari, ma'naviy tadbirlarning keng yo'lga qo'yilishi talabalarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Texnologik omillar esa ta'lim jarayonining zamonaviylashuvi bilan bog'liq bo'lib, innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirish imkonini beradi.

Biroq texnologiyalardan haddan tashqari foydalanish ayrim salbiy oqibatlariga ham olib kelishi mumkin. Masalan, an'anaviy o'qitish vositalaridan foydalanish kamayishi talabalarning mustaqil fikrlash ko'nikmalariga ta'sir qilishi ehtimoli mavjud. Shu bois, texnologik rivojlanishni muvozanatli tarzda boshqarish muhim hisoblanadi. Umuman olganda, PEST tahlili xususiy oliy ta'lim muassasalari

faoliyatini chuqur tahlil qilish va ularning strategik rivojlanishini ta'minlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, nodavlat ta'lim muassasalari bozorida raqobatbardoshlikni oshirishda sifat menejmenti tizimi hal qiluvchi strategik ahamiyatga ega bo'lib, u ta'lim xizmatlarining barqaror sifati, samarali boshqaruv va iste'molchi ehtiyojlariga moslashuvchanlikni ta'minlaydi. O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, sifat menejmenti nafaqat ichki jarayonlarni tartibga solish vositasi, balki tashqi bozorda raqobat ustunligini shakllantiruvchi asosiy omil sifatida ham namoyon bo'ladi. Shu sababli nodavlat ta'lim muassasalari o'z faoliyatida sifatni boshqarish tizimini izchil va tizimli ravishda joriy etishi zarur.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, bir qator takliflarni ilgari surish mumkin. Avvalo, nodavlat ta'lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish va sertifikatlash jarayonlarini kengaytirish maqsadga muvofiqdir. Ikkinchidan, ta'lim jarayonida ichki monitoring va baholash tizimlarini raqamlashtirish orqali shaffoflik va tezkorlikni oshirish lozim. Uchinchidan, o'qituvchilarning kasbiy malakasini doimiy oshirib borish, ularni zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan qurollantirish sifatni oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Ta'lim xizmatlarini iste'molchi ehtiyojlariga moslashtirish, ya'ni talabalar va ish beruvchilar bilan tizimli hamkorlikni yo'lga qo'yish raqobatbardoshlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish esa ta'lim jarayonini yanada samarali va boshqariladigan tizimga aylantiradi. Bundan tashqari, doimiy takomillashtirish tamoyilini amaliyotga joriy etish orqali ta'lim muassasalari o'zining bozordagi o'rnini mustahkamlashi mumkin. Sifat menejmenti nodavlat ta'lim muassasalari uchun faqat boshqaruv vositasi emas, balki uzoq muddatli rivojlanish va raqobatbardoshlikni ta'minlovchi asosiy strategik omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Harvey L. Analytic quality glossary: Quality in higher education // Quality in Higher Education. 2004. Vol. 10, No. 2. P. 95–106.
2. Brown A. Skills and learning for the knowledge economy // Oxford Review of Economic Policy. 2003. Vol. 19, No. 2. P. 253–269.
3. Dill D.D. The regulation of public research universities: Changes in academic competition and implications for university autonomy and accountability // Higher Education Policy. 2007. Vol. 20. P. 21–35.
4. Рубан Ю.А. Управление качеством образования в современных условиях // Высшее образование в России. 2018. №5. С. 112–118.
5. Шишкин С.В. Экономика образования и проблемы повышения качества образовательных услуг // Вопросы экономики. 2019. №3. С. 72–85.

6. Клячко Т.Л. Модернизация системы образования: проблемы и решения // Образование и наука. 2020. №4. С. 15–29.
7. Abdugarimov A. Ta’lim xizmatlari bozorida sifat menejmenti tizimini rivojlantirish // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali. 2022. №3. 45–52 b.
8. Raximov M. Ta’lim menejmentida innovatsion yondashuvlar va sifatni boshqarish // O‘zbekiston iqtisodiy axborotnomasi. 2021. №6. 33–38 b.
9. Yusupov S. Oliy ta’lim muassasalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish yo‘nalishlari // Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil ilmiy jurnali. 2023. №2. 67–73 b.